

ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં ત્રીસ ટકાથી ઓછું પરિણામ લાવતી શાળાઓની સમસ્યાઓ અને સંભવિત ઉકેલો

ડૉ. નરેશ ઝેડ. હેરમા

વ્યાખ્યાતા

ગુ. હ. સંઘવી શિક્ષણ મહાવિદ્યાલય, ભાવનગર

૧. પ્રસ્તાવના

ગુણવત્તાસભર શિક્ષણ સાંપ્રત સમયની માગ છે. ગુજરાત સરકારે ધોરણ-૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં નબળું પરિણામ લાવતી શાળાઓના વિષય શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારવા અનેક કાર્યક્રમો પ્રયોજ્યા છે. ગુજરાત રાજ્યની કેટલીક બી.એડ્. કૉલેજોને સી.ટી.ઈ. અને આઈ.એ.એસ.ઈ.નો દરજ્જો આપી સેવાકાલીન શિક્ષણની વધારાની જવાબદારી સોંપેલ છે. પ્રસ્તુત અભ્યાસ ઓગષ્ટ-સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૮માં ગુજરાત રાજ્યના એક સી.ટી.ઈ.માં તાલીમ માટે આવેલ શિક્ષકો પર કરવામાં આવ્યો હતો.

૨. અભ્યાસનું શીર્ષક

ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં ત્રીસ ટકાથી ઓછું પરિણામ લાવતી શાળાઓની સમસ્યાઓ અને સંભવિત ઉકેલો

૩. અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ નીચે મુજબ હતાં.

૧. ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં ત્રીસ ટકાથી ઓછું પરિણામ લાવતી શાળાઓની સમસ્યાઓનો અભ્યાસ કરવો.
૨. ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં ત્રીસ ટકાથી ઓછું પરિણામ લાવતી શાળાઓની સમસ્યાઓ માટેના સંભવિત ઉકેલો શોધવા.

૪. વ્યાપવિશ્વ-નમૂનો

ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં ત્રીસ ટકાથી ઓછું પરિણામ લાવતી ભાવનગર જિલ્લાની માધ્યમિક શાળાઓ આ અભ્યાસનું વ્યાપવિશ્વ હતું. આ શાળાઓમાંથી ઓગષ્ટ-સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૮માં સી.ટી.ઈ.માં ગોઠવાયેલ ગણિત, વિજ્ઞાન, અંગ્રે અને સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયના તાલીમ વર્ગમાં હાજર રહેલ ૧૭૬ શિક્ષકોને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

૫. માહિતી પ્રાપ્તિની પ્રવિધિ

તાલીમ વર્ગ દરમિયાન નબળું પરિણામ આવવાનાં કારણો જે-તે વિષય શિક્ષકને પૂછવામાં આવ્યા હતા અને તેના સંભવિત ઉકેલો મેળવવાનો પ્રયત્ન પણ નામાંકિત શિક્ષકો અને સંબંધિત વિષયના તજજ્ઞો પાસેથી થયો હતો.

૬. તારણો

ધોરણ ૧૦ની જાહેર પરીક્ષામાં નબળું પરિણામ આવવાના કુલ ૩૧ કારણો સંબંધિત વિષયના વિષય શિક્ષકો પાસેથી મળ્યા હતા તેમાંનાં મુખ્ય પાંચ સામાન્ય કારણોના સંદર્ભે ઉકેલ મેળવવાનો પ્રયત્ન થયો હતો જે નીચે મુજબ હતો.

૬.૧ વિદ્યાર્થીઓના પૂર્વજ્ઞાનમાં રહેલ નબળાઈઓ નવા જ્ઞાનના સંક્રમણમાં મુશ્કેલી ઊભી કરે છે

આ સમસ્યા નબળું પરિણામ લાવતી તમામ શાળાઓ અનુભવે છે તેમ જાણવા મળ્યું. માધ્યમિક શાળાઓની ગુણાત્મક ઉન્નતિ માટે શાળા વિકાસ સંકુલ અસ્તિત્વ ધરાવે છે. આવા શાળા વિકાસ સંકુલે પોતાના વિસ્તારની પ્રાથમિક શાળાઓના ગુણવત્તા વ્યવસ્થાપનમાં રસ લેવો જોઈએ જેથી માધ્યમિક શાળામાં દાખલ થતા નવા વિદ્યાર્થીઓના પૂર્વજ્ઞાનમાં નબળાઈઓ ઓછી જોવા મળે.

૬.૨. શાળામાં અપૂરતો શૈક્ષણિક અને બિન-શૈક્ષણિક સ્ટાફ

તાલીમ વર્ગમાં ઉપસ્થિત ૭૨ ટકા શિક્ષકોએ પરિણામ માટે શૈક્ષણિક અને બિન-શૈક્ષણિક સ્ટાફની ખાલી રહેલ જગ્યાઓ ગણાવી. શાળા સ્ટાફ ભરતી માટે શાળાઓએ સંનિષ્ઠ પ્રયત્નો કરવા જોઈએ. તેમ છતાં જો ભરતી ન થઈ શકે તો હંગામી શિક્ષકની વ્યવસ્થા કરવી જોઈએ.

૬.૩ વિદ્યાર્થીઓની સતત ગેરહાજરી

શાળામાં વારંવાર લાંબા સમય સુધી ગેરહાજર રહેવાથી વિદ્યાર્થીઓનું પરિણામ નબળું આવે છે તેમ ૬૨ ટકા શિક્ષકો માનતા હતા. આ કારણને લીધે સંબંધિત વિષયમાં સ્થગિતતા આવી જતી હતી. શિક્ષકોએ આવા વિદ્યાર્થીઓના વાલીનો સંપર્ક કરી શાળામાં તેઓની ઉપસ્થિતિ નિયમિત કરવી જોઈએ.

૬.૪ અપૂરતી ભૌતિક સુવિધા

શાળાની અપૂરતી ભૌતિક સુવિધાને કારણે પરિણામ નબળું આવે છે તેમ ૪૦ ટકા શિક્ષકો માનતા હતા. ગ્રામ્ય વિસ્તારની શાળાઓમાં આ સમસ્યા સવિશેષ હતી. શાળાએ પોતાના ભંડોળમાંથી, લોકભાગીદારી વડે કે સરકારની વિવિધ યોજનાઓનો લાભ મેળવી ભૌતિક સુવિધા ઊભી કરવી જોઈએ.

૬.૫ શાળાના આંતરિક પ્રશ્નો

૩૬ ટકા શિક્ષકો શાળાના આંતરિક કલહને નબળા પરિણામ માટે જવાબદાર માનતા હતા. શાળા સાથે સંકળાયેલ લોકોમાં મતભેદ ચોક્કસ ઊભા થઈ શકે પરંતુ તે મનભેદ સુધી વિસ્તરવા ન જોઈએ. શાળા વિકાસ કાર્યક્રમમાં શિક્ષકો, આચાર્ય, સંચાલકો અને વાલીઓ સૌ સાથે મળી કામ કરશે તો જ ઉત્તમ પરિણામ મેળવી શકાશે.

૭. ઉપસંહાર

માધ્યમિક શાળાઓમાં સંપૂર્ણ ગુણવત્તા વ્યવસ્થાપન સમયની માગ છે. આપણી શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને સ્પર્ધાત્મક યુગ માટે તૈયાર કરવા દરેક શાળાએ પોતાની સમસ્યાઓનો ઝીણવટથી અભ્યાસ કરી તેને હલ કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જ રહ્યો.

સંદર્ભ સૂચિ

1. Agrawal.J. C., (1996). Educational Research an Introduction, New Delhi : Anya Book Depot
2. Best, John W., (1996). Research Educational. New Delhi : Prentice Hall of India Pvt. Ltd.
3. Bhatia K. K., (2004) Psychological Foundation of Education, New Delhi : Kalyani Pulbisher
4. Brog, Walter R. and Others (1983). Education Research and Introduction, New York : Longman Green and Co.
5. Buch M.B., (1983-88). Fourth Survey of Research in Education, New Delhi : NCERT Vol. 1
6. Buch M. B., (1983-88). Fourth Survey of Research in Education, New Delhi: NCERT Vol. 2